

ІННОВАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ НАВЧАННЯ: ДОЦІЛЬНІСТЬ ЗАСТОСУВАННЯ ПОНЯТЬ

В. Ю. Стрельніков

Актуальним в українській педагогіці вважаємо узгодження тезаурусу з проблеми технологій навчання. Чи доцільним є застосування такого розмаїття понять – «педагогічна технологія», «дидактична технологія», «освітня технологія», «технологія навчання»? Що розуміти під інноваційними й інтерактивними технологіями навчання?

Необхідність складання тезаурусу з проблеми інноваційних технологій навчання як нормативного словника ключових слів і дескрипторів із зафіксованими парадигмальними відношеннями викликана плутаниною у застосуванні основних понять і категорій. Вживання сучасними дослідниками багатьох педагогічних термінів, які мали б розкривати суть інноваційних технологій навчання, часто необґрунтоване, невиправдане, засвідчує неповагу до загальноприйнятої міжнародної термінології у педагогічних науках і, зрештою, непрофесійний підхід. Ця неузгодженість має не лише наукову, а й соціальну небезпеку, адже відбувається інфляція цінностей, слова перестають мати смисл, викладачі й учителі перестають розуміти, з чим мають справу, стають об'єктами всіляких маніпуляцій.

Так, невдалим є переклад з англійської мови багатозначного слова «*education*», особливо, якщо воно поєднується з іншими словами. Так, англійське «*education technology*» породило український варіант «освітня технологія», яким, поряд із «педагогічною технологією», хочуть витиснути абсолютно відповідне суті поняття «технологія навчання». Якщо «освіта» є «сукупністю навчань», то первинним є поняття «технологія навчання», а не «освітня технологія», суть якої незрозуміла.

Невиправданим, на нашу думку, є застосування українськими дослідниками поняття «педагогічна технологія», «дидактична технологія». Якщо педагогіка і дидактика – науки, то, за логікою назви, ці технології мають стосуватися процесу наукового дослідження, але ж розглядаються конкретні процеси – навчання, виховання, розвиток людини, управління навчальним закладом. Ми ж не використовуємо терміни «хімічні технології», «математичні технології», «фізичні технології», а конкретні технології, наприклад, виготовлення сірчаної кислоти, видобування нафти, побудови житлового комплексу «Ярославів Град». Є дослідження, у яких навіть підраховано кількість визначень терміну «педагогічна технологія» (їх близько трьохсот!), тому наведемо деякі з них для доведення безглуздя як такого заняття, так і самих визначень.

«Педагогічна технологія» – «продумана в усіх деталях *модель* педагогічної діяльності з проектування, організації та проведення навчального процесу з безумовним забезпеченням комфортних умов для учнів та вчителя» (В. Монахов) (виділені тут і далі *курсивом* ключові слова, через які дається визначення); «системний *метод* створення, застосування і визначення усього процесу викладання і засвоєння знань з урахуванням технічних і людських ресурсів в їх взаємодії, що ставить своїм завданням оптимізацію форм навчання» (ЮНЕСКО, у перекладі С. Вітвицької); «створена адекватно до потреб і можливостей особистості і суспільства теоретично обґрунтована навчально-виховна *система* соціалізації, особистісного і професійного розвитку і саморозвитку людини в освітній установі, яка, внаслідок упорядкованих професійних дій педагога при оптимальності ресурсів і зусиль всіх учасників освітнього процесу, гарантовано забезпечує ефективну реалізацію свідомо визначеної освітньої мети та можливість оптимального відтворення процесу на рівні, який відповідає рівню професійної майстерності педагога» (С. Сисоєва).

У працях С. Вітвицької наводяться й інші визначення, на нашу думку, теоретично надуманого явища, через терміни – *наука, мистецтво, процес* тощо, які, як і попередні, можна віднести до будь-якої діяльності людини, наприклад, того ж приготування борщу. Автор

узагальнила всі ці визначення, звівши їх до трьох аспектів: «наукового» – педагогічна технологія – складова педагогічної науки, що проектує педагогічні процеси у педагогічних системах (назва аспекту мною взята в лапки, бо науковість полягає не у трикратному повторі слів «педагогічної», «педагогічні», «педагогічних», а складова науки не проектує – це роблять люди); процесуально-описового – опис, алгоритм процесу, сукупність цілей, змісту, методів і засобів для досягнення гарантованих результатів, запланованої мети (тут вихоплене, власне, міжнародне розуміння терміну «технологія»); процесуально-дійового – здійснення технологічного процесу, функціонування всіх особистісних інструментальних і методологічних педагогічних засобів (зайвим є й цей останній аспект, бо «технології» без «дії» не буває).

Напевно, доречно вживати абсолютно відповідне суті явища поняття «технологія навчання», розглядаючи його в дидактичному аспекті, тобто як спосіб взаємодії суб'єктів навчання. Аналогічну точку зору висловлювали багато дослідників: «певна послідовність операцій, дій, спрямованих на досягнення навчально-виховної мети» (Л. Байкова), «система, в якій послідовно втілюється на практиці заздалегідь спроектований навчально-виховний процес» (В. Беспалько), «сума науково обґрунтованих заходів виховного впливу на людину чи групу людей, галузь професійної підготовки педагога, пов'язана з його творчістю і майстерністю» (Н. Щуркова). (Цитати наведені з нашої монографії «Проектування професійно-орієнтованої дидактичної системи підготовки бакалаврів економіки», с. 31).

Якщо коротко визначати суть терміну «технологія навчання», то воно має містити такі дев'ять слів: *жорсткий алгоритм* методів, прийомів, технік навчання, який *гарантує результат*. Ключовими з них є слова, виділені *курсивом*. Хоча, за нашим переконанням, термін «технологія» стосовно педагогічних явищ (особливо «технологія виховання» і «технологія розвитку») звучить дещо формально, адже він більше характеризує механічні процеси, взаємодію людини з предметами, речами, навчальним середовищем, а не взаємодію людей. Лише умовно можна перенести його на сферу навчання чи управління навчальним закладом, дотримуючись загальноприйнятого визначення технології як сукупності прийомів, застосовуваних у якійсь справі.

У свою чергу, «інноваційні технології навчання» (від лат. *in* – префікс, що означає заперечення, *novatio* – оновлення, зміна – нововведення) мають визначатися як такі, що є не просто новими, а такими, що заперечують вже існуючі.

Аналогічно й «інтерактивні технології навчання» ніяк не можна зводити лише до комунікацій, коли термін «інтеракція» перекладається з англійської мови й розуміється як «взаємодія», яку важко алгоритмізувати (зробити технологією) через певну спонтанність цієї взаємодії. На наш погляд, слід виходити з існування загальновідомих активних методів і технологій навчання (від лат. *activus* – діяльний, енергійний) як таких, що активізують роботу того, хто навчається. Поєднання з «*inter*» (від лат. *inter*... – префікс, що означає перебування поміж) має означати, що активність суб'єкта навчання викликана зовнішніми чинниками (організацією навчального процесу), які змушують його бути надзвичайно активним. Тому сучасними «інтерактивними технологіями навчання» справедливо вважаються, окрім комунікативних, інформаційні, інтенсивні й модульні технології навчання.

На практиці педагог може мислити двома групами категорій: 1) «гуманізм», «свобода», «розвиток», «самостійна особистість»; 2) «ефективні технології», «контроль», «вимірювання». Третій варіант також можливий: розмови про гуманізм, творчість є характерною підміною понять, частиною технології. Тому важливо виробити тезаурус з проблеми технологій навчання, якими вважати ті, які мають чіткий алгоритм її застосування і гарантують кінцевий результат, а термін «інноваційна технологія навчання» вживати тоді, коли ця нова технологія справді заперечує старі.